

ОСОБЕНОСТИ НА ПАЗАРА ЗА МЕДИЦИНСКИ ИЗДЕЛИЯ В УКРАИНА

Проф. Виктор Чужиков¹, докторант Арег Мовсесян²

Резюме: Пазарът за медицински изделия в Украйна е в процес на постепенна хармонизация с пазара на Европейския съюз. Въпреки че в нормативната база на страната до момента са внесени няколко поправки в съответствие със съществуващите европейски директиви, законодателното уреждане на въпросите, свързани с производството и търговията на медицински изделия, е само част от необходимите мерки за по-нататъшното развитие на този пазар. Правителството на страната е изправено пред задачата да приложи нов, реформаторски подход, за да се справи със съществуващите трудности на пазара за медицински изделия, като остарялата медицинска техника, недостигът на висококачествена апаратура и лошото състояние на условията за лечение в държавните клиники като цяло са само част от тях. Отчитайки тези фактори, проучването на актуалните проблеми на пазара за медицински изделия в Украйна е от ключово значение за предприемане на необходимите действия по въпросите от първостепенно значение за този пазар.

Ключови думи: медицинско оборудване, пазар за медицински изделия, Украйна, тенденции, актуални проблеми.

JEL: I15, O14.

¹ Проф. дин. Виктор Иванович Чужиков, заместник-ректор по международните въпроси в Киевски Национален Икономически Университет „Вадим Хетман“.

² Арег Самселович Мовсесян, докторант в Катедра „Европейски Икономика и Бизнес“ в Киевски Национален Икономически Университет „Вадим Хетман“.

ОСОБЕНОСТИ НА ПАЗАРА ЗА МЕДИЦИНСКИ ИЗДЕЛИЯ В УКРАИНА

Увод

Предоставянето на здравни грижи от страна на държавата може да бъде успешно само при условие, че разчита на висококачествена фармацевтична индустрия и медицинска апаратура. Ето защо е от особена важност влиянието на държавата върху икономическите отношения между участниците на пазара, което се изразява в изграждането на адекватна нормативна уредба, регулираща функционирането на тези икономически сектори. Именно този набор от правила и икономически процеси създава облика на една индустрия, която е свързана с медицината. Въпреки значителния научен и интелектуален потенциал на Украйна в сферата на медицинската техника, по-голямата част от използваните в страната високо-технологични изделия се внасят. Вътрешният пазар е изправен и пред редица други трудности, някои от които – хронични. Ето защо едно внимателно изследване на неговото сегашно състояние би подпомогнало намирането на решения за някои от най-неотложните предизвикателства, пред които е изправен пазарът на медицински изделия.

От една страна, постиженията на научната западна литература по въпроса обръщат особено внимание на възможностите за регулиране на пазара за медицински инструменти и техника в САЩ и ЕС (D. Kramer, T. Maak, C. Altenstetter). От друга страна, в своите изследвания автори като F. Pamolli, M. Riccaboni, C. Oglialoro, и A. Kirisits анализират съществуващата технологическа конкуренция между производителите на медицински изделия и доставчиците на медицински услуги. Интересът на редица украински учени, сред които M. Ostapiuk, E. Garkusha, M. Malovanyi и др., е насочен именно към изследване на тази проблематика. Въпросът за функционалното осигуряване на здравните заведения с медицинско оборудване занимава и други автори, сред които R. Kartavtsev, I. Skyrda, O. Petishko, и T. Pantelieieva. При анализа на качествените показатели са използвани данни, предоставени от Държавната статистическа служба на Украйна и Световната здравна организация.

Целта на това изследване е да бъде направен систематичен анализ на характеристиките и тенденциите на пазара за медицински изделия и техника в Украйна.

1. Тенденции в настъпилите промени на украинския пазар за медицински изделия

След отделянето на Украйна като самостоятелна държава и обявяването на социалните ценности като приоритет, изглеждаше, че медицинският сектор в страната е на прага на най-добрия етап в своето развитие. Очакваното благоприятно развитие обаче бе възпрепятствано от системната криза през деветдесетте години на XX век и отминалия век като цяло, тъй като те доведоха до значителни промени в структурата, характера и най-вече технологичната поддръжка на онези репродуктивни процеси, които предопределят не само успеха на медицинския сектор, но и неговата конкурентоспособност на международния пазар. Още в началото на XXI век пазарът за медицински изделия в Украйна, който се развиваше на световно ниво, се оказа подложен на различни деформации, тъй като много от функциониралиите в съветската епоха предприятия претърпяха фалит, а болниците, клиниките и научноизследователските институти не можеха да си позволят да внасят нужната им апаратура поради високите ѝ цени. Едва след 2010 г., когато стана ясно, че диагностиката и лечението скоро ще станат невъзможни поради липса на необходимата техника, на пазара настъпи известно оживление, което обаче не продължи дълго. Създалата се критична ситуация до голяма степен засяга най-вече обществените здравни заведения, докато частните клиники разполагат с високотехнологично оборудване, което са закупили сами.

В същото време, въпреки влошеното състояние на обществената болнична инфраструктура, именно обществените здравни заведения са тези, които обслужват най-голям брой пациенти. Ето защо наличието на надеждни уреди за диагностика и лечение е задължително условие за осигуряването на социални услуги на украинските граждани. Таблица 1 представя данни за някои от медицинските апарати и уреди, които болниците са получили, за да бъде оценено състоянието на техническото оборудване в държавните и общинските здравни заведения.

ОСОБЕНОСТИ НА ПАЗАРА ЗА МЕДИЦИНСКИ ИЗДЕЛИЯ В УКРАИНА

Таблица 1
Брой на получените технически апарати от болничните звена на местната държавна администрация в Украйна, 2015 г. – 2018 г.

Година Наименование на артикула	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.
Слухови апарати	2 286	2 748	2 569	2 997
Глюкомери с гла- сово възпроиз- веждане на ре- зультатите от из- мерването	1 394	139	320	150
Тонометри и тер- мометри с гла- сово възпроиз- веждане на ре- зультатите от из- мерването	97	109	150	148
Изкуствени сър- дечни клапи	294	399	293	378
Пейсмейкъри	237	224	123	149
Генератори на кислород	910	761	437	671
Еднокамерни кар- диовертер де- фибрилатори	4	2	6	32
Двукамерни cardioverter- defibrillators	3	9	2	25

Източник: Medstat (2018).

Като цяло горната таблица отразява положителна динамика в броя на получените технически уреди. Въпреки това дори едно интензивно закупуване на полученото оборудване не би могло да задоволи нуждите от диагностика и лечение в болниците, които обслужват четиридесет-милионното население на страната.

Имайки предвид това обстоятелство, считаме, че е уместно да продължим своя анализ със статистически данни за броя на обществените и частните заведения, предоставящи медицински услуги. До 06.10.

2017 г. Министерството на здравеопазването в Украйна е издало приблизително 3 900 лиценза на местни и общински институции в страната. В същото време броят на лицензите, получени от частни здравни заведения, е 16 664 (MoH of Ukraine, 2017), а това неминуемо води до нужда от съответната медицинска техника. Така на практика през 2017 г. на едно държавно болнично заведение се падат 0.66 слухови апарата, 0.08 глюкомера с гласово отчитане на резултатите от измерването, 0.04 тономера и термометъра с гласово отчитане на резултатите от измерването, 0.08 изкуствени сърдечни клапи, 0.03 пейсмейкъра, 0.11 генератора на кислород, 0.002 еднокамерни кардиовертер дефибрилатора и 0.0005 двукамерни кардиовертер дефибрилатора. Ясно е, че техният брой не е достатъчен дори за задоволяване на нуждите от спешна медицинска помощ.

Анализът на показателите на търговията с чужбина показва красноречиво, колко критично е положението по отношение на закупените стоки от тази група. Тези противоречия много ясно проличават от реализирания търговски оборот на Украйна за закупуване на медицинска техника и артикули. И въпреки че списъкът на изделията, който представя Таблица 2, не е изчерпателен, той позволява да бъдат забелязани някои тенденции във вноса на медицинска апаратура.

Данните в таблица 2 потвърждават, че на вътрешния пазар преобладава тенденцията към внос на медицински изделия, като той нараства активно през последните 5 години. Това показва неспособността на производителите в Украйна да задоволят напълно потребителското търсене в страната. Подобна тенденция е тревожна, тъй като освен изтичане на чуждестранна валута от държавата и влошаване на външнотърговския баланс тя предполага риск от задълбочаващо се технологическо изоставане и приближаване на държавата към страните от третия свят. Особено внимание заслужава фактът, че голяма част от средствата се изразходват за оборудване за механична и озонотерапия, медицинска техника за кислородна и аерозолна терапия, апарати за изкуствено дишане и реанимация, ултразвукови скенери, както и игли и спринцовки. Присъствието на последните в списъка на внасяните консумативи е още една тревожна констатация, тъй като тяхното производство не е свързано с използването на високи технологии и би могло да се осъществява в Украйна, а готовата продукция да се изнася и в други страни.

ОСОБЕНОСТИ НА ПАЗАРА ЗА МЕДИЦИНСКИ ИЗДЕЛИЯ В УКРАИНА

Таблица 2
Внос на медицински изделия от ЕС в Украйна по категория
продукти (в хил. щ. д.), 2015 г. – 2019 г.

Година \ Продукт	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.	януари- юли 2019 г.
Контактни лещи и стъкла за очила	3 538.2	4 035.3	4 647.0	6 341.6	3 135.5
- от други държави	6 496.3	7 222.1	8 880.6	14 900.9	7 897.6
Микроскопи	222.7	345.0	754.0	545.9	243.5
- от други държави	314.1	679.4	827.1	982.9	644.5
Електрокардиоог- рафи	417.8	567.5	834.3	1 366.2	490.7
- от други държави	944.0	1 201.7	1 574.7	1 473.8	1 457.8
Ултразвукови скани- ращи системи	2 932.2	4 197.4	5 227.1	8 554.5	5 777.0
- от други държави	7 235.4	12 078.9	15 812.2	18 981.0	8 267.7
Ядрено-магнитен резонанс	1 714.7	1 736.4	2 078.1	3 892.9	2 552.6
- от други държави	3 007.8	4 023.9	15 366.3	2 128.4	1 200.7
Друга апаратура за електронна диагнос- тика	1 437.8	1 712.0	1 997.1	-	1 508.2
- от други държави	2 746.1	2 712.5	5 395.4	-	3316.9
Оборудване с улт- равиолетови и инф- рачервени лъчи	523.7	718.2	1 517.8	1 723.1	943.3
- от други държави	565.5	557.2	911.7	470.8	816.1
Игли и спринцовки	13 862.5	13 370.7	12 159.7	15 811.2	8 710.2
- от други държави	24 431.9	25 025.2	24 887.5	42 597.7	20 316.6
Уреди за механоте- рапия и други	3 228.9	8 329.9	9 922.6	12 286.1	3 101.5
- от други държави	7 807.3	11 269.6	21 533.7	16 527.9	12 698.8
Кардиостимулатори	1 095.2	809.9	989.6	800.7	281.9
- от други държави	1 782.3	3 331.8	5 234.6	5 511.0	4 394.7
Компютърни томог- рафи	460.7	704.9	1 364.5	2 630.2	3 650.3
- от други държави	6 517.5	8 885.3	13 889.2	7 112.8	4 633.3
Общо	91 282.6	113 514.8	155 804.8	164 639.6	96 039.4

Източник: Таблицата е съставена от автора по данни на Държавната статистическа служба на Украйна, 2019 г.

Таблица 3 съдържа списък с вида и количеството на основните категории медицински изделия, които Украйна произвежда и изнася в европейските държави.

Таблица 3
Износ на медицински апарати от Украйна в ЕС по категория продукти (в хил. щ. д.), 2015 г. – 2019 г.

Година \ Продукт	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.	януари-юли 2019 г.
Контактни лещи и стъкла за очила	-	-	8.1	-	43.9
- за други държави	182.8	104.0	146.8	217.9	131.3
Микроскопи	0.5	18.7	0.6	0.3	0.1
- за други държави	17.3	15.9	2.6	21.6	30.3
Електрокардиографи	402.7	669.7	413.1	593.0	240.3
- за други държави	315.3	260.2	205.8	297.4	64.6
Ултразвукови сканиращи системи	30.6	87.0	52.7	244.7	22.3
- за други държави	58.2	167.6	59.7	122.4	19.6
Ядрено-магнитен резонанс	-	-	1.7	0.4	34.2
- за други държави	81.0	-	-	1.2	-
Друга апаратура за електронна диагностика	580.1	957.8	964.4	-	903.5
- за други държави	825.4	636.0	460.7	-	293.2
Оборудване с ултравиолетови и инфрачервени лъчи	81.2	5.9	26.8	90.5	85.2
- за други държави	114.9	115.8	28.6	133.9	17.9
Игли и спринцовки	113.6	138.7	633.7	967.8	542.6
- за други държави	532.8	448.5	603.1	852.5	431.0
Уреди за механотерапия и други	226.6	1 008.5	104.5	163.7	36.8
- за други държави	1 235.4	2 139.5	1 194.3	2 229.1	1 028.2
Кардиостимулатори	-	-	-	-	0.5
- за други държави	-	-	-	-	-
Компютърни томографи	14.9	5.4	-	-	-
- за други държави	175.0	-	-	-	-
Общо	4 988.3	6 779.2	4 907.2	5 936.4	3 925.5

Източник: Таблицата е съставена от автора по данни на Държавната статистическа служба на Украйна, 2019 г.

ОСОБЕНОСТИ НА ПАЗАРА ЗА МЕДИЦИНСКИ ИЗДЕЛИЯ В УКРАИНА

Следва да отбележим, че обемът на тези икономически операции е изключително нисък, както убедително сочи и общата годишна сума за 2018 г. от 5.9 млн. щ. д. За да дадем представа за реалната ситуация, ще добавим, че според последните налични данни съвкупният износ на стоки от Украйна през 2017 г. възлиза на 17 533,4 млн. щ. д. (State statistical service of Ukraine, 2017), в който дялът на износа на медицински консумативи и техника е едва 0.034%. Най-търсена в страните – членки на ЕС е била апаратурата за електродиагностика, в това число инкубатори, спирометри и др., игли и спринцовки, електрокардиографи. При сегашната динамика в търговията с тези категории изделия изглежда логично да се изведе като приоритетно производството на определени групи от тях. В същото време едно сравнение между данните в Таблица 2 и Таблица 3 потвърждава извода, че производството в Украйна не е в състояние да задоволи търсенето на вътрешния пазар за медицинска апаратура и консумативи и поради тази причина се налага непрекъснат внос от чужбина.

На този етап в страната не функционира единна система за лицензиране на медицинско оборудване. Въпреки това са налице първите опити за регулиране на пазара. Постановление №753 на Правителството на Украйна от 02.10.2013 г., с което се въвежда технически контрол върху медицинските изделия, беше прието въз основа на Директива 93/42/ЕИО на Съвета на Европа от 14.06.1993 г. относно медицинските изделия (Cabinet of Ministers of Ukraine). С това министерско постановление беше създадена процедура за държавна регистрация и оценка на качеството на медицинските изделия преди тяхното пускане на пазара. До 29.11.2019 г. повече от 3 200 украински компании са регистрирали близо 6 000 вида медицински изделия (Държавна служба на Украйна за контрол над лекарствата и лекарствените средства), но тези данни дават само относителна представа за истинския мащаб на пазара в страната, тъй като значителен брой изделия биват пускани на пазара, без да са регистрирани от компетентните държавни органи.

2. Сравнителен анализ на пазарите в Украйна и в ЕС

Според изчисления на търговската асоциация на производителите на медицинска техника в Европа, MedTech Europe, разходите на страните – членки на ЕС за разработване и производство на медицинска апаратура по данни, предоставени от Световната здравна организация, Евростат и изследователската компания BMI Research, варира между 5 и 10 % от общите разходи, предвидени за здравеопазване в бюджета (Medtech Europe, 2018). Таблица 4 обобщава основните социални показатели на Украйна по този критерий.

Таблица 4
Население и разходи за здравеопазване в Украйна, 2012 г. – 2016 г.

Година	2012 г.	2013 г.	2014 г.	2015 г.	2016 г.
Показател					
Население (млн. души)	45.6	45.4	42.9	42.8	42.6
Разходи за здравеопазване на глава от населението (в украински гривни)	2 389.2	2 549.7	2 744.9	3 626.6	4 262.8
Общо разходи за здравеопазване като % от БВП	7.5	7.6	7.4	7.8	7.6
Дял на държавните разходи за здравеопазване в общите здравни разходи (в %)	57.2	56.2	51.7	48.7	44.8
Общ размер на разходите за медицински апарати (приблизително), (в украински гривни)	8 171.1	8 681.7	8 831.7	11 641.4	13 619.7

Източник: Държавна статистическа служба на Украйна, 2019 г.

Налице е тенденция към увеличаване на разходите за здравеопазване на глава от населението в Украйна, която се изразява както в нарастването на бюджета за здравеопазване, така и в протичащия успоредно с това спад на населението. През 2016 г. тези разходи възлизат на 4 262,8 украински гривни на човек или 150,7 евро според средния валутен курс през 2016 (National bank of Ukraine, 2016). За сравнение

ОСОБЕНОСТИ НА ПАЗАРА ЗА МЕДИЦИНСКИ ИЗДЕЛИЯ В УКРАИНА

през същата година държавите в ЕС са изразходвали средно по 2 459,7 евро за здравеопазване на глава от населението, което е 16 пъти повече от стойностите на този показател в Украйна. Общото финансиране за закупуване на медицинските изделия през 2016 г. в Украйна е на стойност 13,6 млн. украински гривни, т.е. 319.7 укр. гр. на глава от населението. При такова равнище на финансова подкрепа от страна на държавата би било проява на прекален оптимизъм да се очакват иновации и високотехнологичен напредък в производството на медицински изделия. Въпреки това е налице потенциал за развитие, най-вече въз основа на научния и човешкия капитал. В подкрепа на тези съждения Таблица 5 обобщава данни за показателите в държавите от Европейския съюз.

Таблица 5
Население и разходи за здравеопазване в ЕС, 2012 г. – 2016 г.

Го- дина Показател	2012 г.	2013 г.	2014 г.	2015 г.	2016 г.
Население на ЕС (млн. души)	504.1	505.2	507.0	508.6	510.3
Средни разходи за здравеопазване на глава от населението в страните-членки на ЕС, в евро	2 274.5	2 309.7	2 352.5	2 424.1	2 459.7
Средни разходи за здравеопазване в страните-членки на ЕС, като % от БВП	8.4	8.5	8.5	8.4	8.4
Среден дял на държавните разходи за здравеопазване в общите здравни разходи в страните-членки на ЕС (в %)	73.0	72.7	72.6	72.3	72.6
Разходи за медицински изделия (приблизително), в млн. евро	85 991.4	87 514.5	89 453.1	92 465.6	94 140.0

Източник: Таблицата е съставена от автора по данни на Световната здравна организация.

В периода от 2012 г. до 2016 г. успоредно с нарастване на населението в страните от ЕС е налице тенденция към увеличаване на разходите за здравеопазване. И докато средният дял на тези разходи в БВП през разглеждания период е 7,6 % в Украйна, в страните – членки на ЕС той е 8.4 %. Интерес представлява и фактът, че в ЕС държавното финансиране покрива средно 72,6 % от всички разходи за здравеопазване, докато в Украйна този процент е едва 51,7 %. Нещо повече – 184,5 евро от изразходваните средства за здравеопазване на глава от населението в ЕС през 2016 г. са били предназначени за закупуване на медицински изделия.

Един от реалните начини за подобряване състоянието на родното производство на медицинска техника и консумативи е използването и прилагането на научния ресурс, с който разполагат специалистите в Украйна. Патентоването на изобретения и участието на бизнеса в тяхното внедряване в практиката би допринесло значително за комерсиализацията на родните постижения в тази сфера и ръста на високотехнологичните производства. Таблица 6 показва броят на заявките за регистриране на изобретения от украински специалисти. Тези данни дават представа, колко е важно получаването на права върху интелектуалната собственост.

Таблица 6

Заявки за изобретения на медицинска техника, 2012 г. – 2016 г.

Вносител на заявки за изобретения	Местни лица					Чуждестранни лица				
	2012 г.	2013 г.	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2012 г.	2013 г.	2014 г.	2015 г.	2016 г.
Брой подадени заявки	157	234	201	212	175	48	55	43	46	34

Източник: Институт за интелектуална собственост, Украйна.

На фона на числеността на населението и мащаба на научния потенциал на украинските здравни работници и инженери, гореизложените данни изглеждат доста незадоволителни. За сравнение ще посочим, че общият брой на подадените заявки към Европейското Патентно

ОСОБЕНОСТИ НА ПАЗАРА ЗА МЕДИЦИНСКИ ИЗДЕЛИЯ В УКРАИНА

ведомство за медицински технологии е 13 090 (European patent office, 2017). Важно е също така да подчертаем, че неефективните средства за защита на интелектуалната собственост са свързани с редица рискове за притежателите на вече регистрирани патенти. По наше мнение тези проблеми се дължат на причини с комплексен характер, които са свързани не само с малкия брой на учените в Украйна, но и с редица други обстоятелства, сред които и нормативната база, уреждаща въпросите от подобно естество.

Заклучение

Пазарът за медицински изделия в Украйна претърпя драматични промени – от цялостно предлагане на всички изделия, които се произвеждаха в бившия Съветски съюз, до почти пълно преустановяване на тяхното закупуване на прага на новото хилядолетие. Спирането на производствената дейност на голяма част от машиностроителните заводи, липсата на оборотен капитал в болниците, продължилият десет години спад в БВП, недостигът на техници, които да поддържат апаратурата и ред други субективни фактори нанесоха огромни щети върху формирането на нормално функциониращ пазар за медицинска техника.

Активното възстановяване на някои производствени процеси в Украйна, държавното финансиране за конкретни медицински програми и наличието на оборотен капитал в здравните институции доведоха до известно нарастване на възможностите за производство на медицински изделия в страната, но на този етап структурата, характерът и динамиката на пазара за медицинско оборудване в страната остават незадоволителни. Конкурентоспособността на производството може да бъде увеличена чрез привличане на допълнителни инвестиции, технологии и човешки капитал в тази сфера, а Украйна разполага с достатъчно възможности за това.

Исползвани източници

- Altenstetter, C., & Permanand, G. (2006). EU Regulation of Medical Devices and Pharmaceuticals in Comparative Perspective. *Frontiers of Regulation: Assessing Scholarly Debates and Policy Changes*, 1-32.
- Center of medical statistics of MoH of Ukraine, statistical data (2018). Retrieved December 6, 2019, from <http://medstat.gov.ua/ukr/statdan.html>
- Decree of Cabinet of Ministers of Ukraine from 2 October 2013 No. 753 on technical regulation of medical devices. Retrieved November 11, 2019, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/753-2013-%D0%BF>
- European patent applications (2017). Retrieved December 11, 2019, from <https://www.epo.org/about-us/annual-reports-statistics/annual-report/2017/statistics.html>
- Exports and imports of goods per country (2019). Retrieved October 25, 2019, from http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/zd/e_iovt/arh_iovt2016.htm
- Foreign trade of Ukraine with the EU (2017). Retrieved October 30, 2019, from <http://ukrstat.gov.ua/>
- Garkusha, Y. (2016). Economic and legal support for the production and trade of medical devices and medical equipment (Ph.D. dissertation), 1-154.
- Kartavtsev, R. (2014). Provision of second-level healthcare facilities with high-value equipment. *Ukraine. Nation's health*, 2, 62-65.
- Kirisits, A., & Redekop, W. (2013). The Economic Evaluation of Medical Devices. *Applied Health Economics and Health Policy*, 11, 15-26.
- Kramer, D., Xu, S., & Kesselheim, A. (2012). Regulation of Medical Devices in the United States and European Union. *The New England Journal of Medicine*, 366 (9), 848-855.

ОСОБЕНОСТИ НА ПАЗАРА ЗА МЕДИЦИНСКИ ИЗДЕЛИЯ В УКРАИНА

- Maak, T., & Wylie, J. (2016). Medical Device Regulation: A Comparison of the United States and the European Union. *The Journal of the American Academy of Orthopaedic Surgeons*, 24 (8), 537-543.
- Malovanyi, M. (2013). State and Problems of Public Health Financing in Ukraine. *Problems of Economics*, 4, 116-124.
- MedTech Europe, The European Medical Technology Industry – in figures / 2018. Retrieved October 18, 2019, from https://www.medtecheurope.org/wp-content/uploads/2018/06/MedTech-Europe_FactsFigures2018_FINAL_1.pdf
- Ministry of Health of Ukraine, information about enterprises and entrepreneurs conducting medical practice, from the single license register and the license register of MoH of Ukraine (2017). Retrieved December 13, 2019, from <https://moz.gov.ua/subekti-gospodarjuvannja>
- Official exchange rate of hryvnia (average for 2016). Retrieved November 29, 2019, from https://bank.gov.ua/files/Exchange_r.xls
- Ostapiuk, M. (2015). Economic and legal regulation of public procurement of medicines and medical devices (Ph.D. dissertation), 1-229.
- Pammoli, F., Riccaboni, M., Oglialoro, C., Magazzini L., Baio, G., & Salerno, N. (2005). Medical Devices Competitiveness and Impact on Public Health Expenditure. *Enterprise Directorate-General, European Commission*, 1-211.
- Skyrda, I., Petishko, O., & Pantelieieva, T. (2014). Equipment of ultrasonic devices at medical establishments of Ukraine and its influence on the rates of diseases of the biliary system. *Gastroenterology*, 1, 7-12.
- State service of Ukraine on medicines and drugs control, register of persons responsible for putting medical devices, active implantable medical devices and in-vitro medical devices on the market (2019). Retrieved December 5, 2019, from <http://dls.gov.ua/en/medical-products/register-of-responsible-persons-for-putting-into-circulation->

of-medical-products-active-medical-products-which-are-implanted-
as-well-as-medical-products-for-in-vitro-diagnostic

State statistical service of Ukraine, national health accounts of Ukraine
(2016). Retrieved November 13, 2019, from
http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publzdorov_u.htm

State Enterprise Ukrainian intellectual property institute, annual report
(2016). Retrieved from
https://ukrpatent.org/i_upload/file/AnnualReport/zvit_ukr-2016.pdf

World Health Organization, Global Health Expenditure Database (2016).
Retrieved November 15, 2019, from
<http://apps.who.int/nha/database/ViewData/Indicators/en>

ISSN 0861 - 6604

БИЗНЕС управление

БИЗНЕС управление 2/2020

ИЗДАНИЕ НА
СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ
„Д. А. ЦЕНОВ“ - СВИЦОВ

2/2020

Редколегия на сп. „Бизнес управление“

Красимир Шишманов – главен редактор, Стопанска академия „Д. А. Ценов“ - Свищов

Никола Янков – зам. главен редактор, Стопанска академия „Д. А. Ценов“ - Свищов

Иван Марчевски, Стопанска академия „Д. А. Ценов“ - Свищов

Ирена Емилова, Стопанска академия „Д. А. Ценов“ - Свищов

Любчо Варамезов, Стопанска академия „Д. А. Ценов“ - Свищов

Румен Ерусалимов, Стопанска академия „Д. А. Ценов“ - Свищов

Силвия Костова, Стопанска академия „Д. А. Ценов“ - Свищов

Международна редколегия на сп. „Бизнес управление“

Александру Неделеа – Университет „Стефан Велики“, Сучава, Румъния

Дмитрий Владимирович Чистов, – ФГОБУ ВПО Финансов университет при правителството на руската федерация, Москва, Русия

Йоана Панагорец – Университет Валахия, Търговище, Румъния

Йото Йотов – Драксел университет, Филадельфия, САЩ

Махмуд Ел Батран – Университет Кайро, Кайро, Египет

Наталья Борисовна Голованова – Московски технологически университет, Москва, Русия

Татяна Викторовна Орехова – Донецки национален университет, Виница, Украйна

Тадиа Джукич —Университет в Ниш, Ниш, Сърбия

Ян Тадеуш Дуда – АГН Университет за наука и технологии, Краков, Полша

Виктор Чужиков – Киевски национален икономически университет "Вадим Гетман", Киев, Украйна

Стилов редактор – Анка Танева

Превод на английски език – ст. преп. Цветана Шенкова,

ст. преп. Даниела Стоилова, ст. преп. Иванка Борисова

Превод на руски език – ст. преп. Ирина Иванова

Технически секретар – ас. Живка Тананеева

Дадено за печат на 19.06.2020 г., излязло от печат на 24.06.2020 г.,
формат 70x100/16, тираж 40

© Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ – Свищов,

ул. „Ем. Чакъров“ 2, тел.: +359 631 66298

© Академично издателство „Ценов“, Свищов, ул. „Градево“ 24

БИЗНЕС УПРАВЛЕНИЕ

Стопанска академия
„Д. А. Ценов“ – Свищов

Година XXX, кн. 2, 2020

СЪДЪРЖАНИЕ

МЕНИДЖМЪНТ теория

МОТИВАЦИЯ ПРИ ХОРАТА – ТЕОРЕТИЧНИ МОДЕЛИ И ПРАКТИКИ

Дритон Сялча 5

МЕНИДЖМЪНТ практика

ОСОБЕНОСТИ НА ПАЗАРА ЗА МЕДИЦИНСКИ ИЗДЕЛИЯ В УКРАИНА

Проф. Виктор Чужиков

Докторант Арег Мовсесян 30

АНАЛИЗ НА ДОГОВОРИТЕ ЗА СЛИВАНИЯ И ПРИДОБИВАНИЯ (M&A) И ТЕХНИТЕ СЕКТОРНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Артьом Иванов 45

МЕЖДУНАРОДНА ИНВЕСТИЦИОННА ПОЗИЦИЯ НА БЪЛГАРСКАТА ИКОНОМИКА ЗА ПЕРИОДА 2010 – 2019 Г.

Гл. ас. д-р Траян Йосифов 65

МАРКЕТИНГ

КОМУНИКАЦИОННИ ПОЛИТИКИ НА БЪЛГАРСКИТЕ ПЧЕЛАРСКИ СТОПАНСТВА В КОНТЕКСТА НА ОБЩАТА АГРАРНА ПОЛИТИКА НА ЕС

Доц. д-р Любомир Любенов 79